

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради
Бердянського державного
педагогічного університету
від 02.09.2021 р., протокол №01

Практикум з виразного читання

назва освітнього компоненту

ПРОГРАМА

обов'язкової навчальної дисципліни

підготовки	бакалавра
	<small>(назва ступеня вищої освіти)</small>
спеціальності	014 Середня освіта
	<small>(шифр і назва спеціальності)</small>
предметної спеціальності	014.01 українська мова і література
	<small>(шифр і назва предметної спеціальності)</small>
освітньо-професійної програми	«Середня освіта (українська мова і література)»
	<small>(назва освітньо-професійної програми)</small>

Бердянськ, 2021

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Марина БОГДАНОВА, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української та зарубіжної літератури і порівняльного літературознавства

Обговорено та рекомендовано методичною радою Бердянського державного педагогічного університету 17.06.2021 р., протокол №10.

ВСТУП

Програма обов'язкової навчальної дисципліни «Практикум з виразного читання» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Середня освіта (українська мова і література)» підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта, предметної спеціальності 014.01 українська мова і література.

Метою викладання навчальної дисципліни «Практикум з виразного читання» є: сформувати вміння впливати словом та майстерно відтворювати експресивно-емоційний зміст художніх творів.

Основним завданням вивчення навчальної дисципліни є:

- *зацікавити студентів вербальними засобами впливу на слухачів;
- *опанувати засоби логіко-емоційної виразності;
- *засвоїти основи опрацювання, підготовки та виразного читання творів різних жанрів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент буде **знати**:

- *положення, зміст і значення засобів логіко-емоційної виразності читання в їх органічному зв'язку (сутність мовних тактів, пауз, їх різновидів і тривалості, логічних наголосів (тактових і головних), мелодики та її видозмін, темпу і його варіювання, емоційної функції наголошених слів (емоційного забарвлення тексту) і вміти ними користуватися.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент буде **вміти**:

- *володіти майстерністю мовлення виразного читання;
- *робити партитуру тексту;
- *з'ясовувати особливості читання творів різних жанрів;
- *практично використовувати засоби логіко-емоційної виразності читання.

Основні програмні компетентності і результати навчання згідно з вимогами освітньо-професійної програми:

Практикум з виразного читання	
ЗК 1	Здатність діяти відповідально й свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізовувати свої права й обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку (громадянська компетентність).
ЗК 2	Здатність до особистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (соціально компетентність).
ЗК 3	Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження (культурна компетентність).
ПК 1.2	Здатність забезпечувати здобуття учнями освіти з урахуванням особливостей мовного середовища в закладі освіти (мова національної меншини України).
ПК 1.4	Здатність формувати й розвивати мовно-комунікативні вміння та навички учнів.
ПК 1.7	Здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії української літератури в закладах середньої освіти, практиці викладання української літератури.
ПК 2.1	Здатність моделювати зміст навчання української літератури відповідно до обов'язкових результатів навченості учнів.
ПК 2.2	Здатність формувати та розвивати в учнів ключові компетентності та вміння,

ПК 2.4	спільні для всіх компетентностей, української літератури. Здатність добирати й використовувати сучасні та ефективні методики й технології навчання української літератури.
ПК 2.5	Здатність розвивати в учнів критичне мислення.
ПК 2.6	Здатність здійснювати оцінювання та моніторинг результатів навчання учнів з української літератури на засадах компетентнісного підходу.
ПК 2.7	Здатність формувати ціннісні ставлення в учнів засобами української літератури.
ПК 2.8	Здатність використовувати когнітивно-дискурсивні вміння, спрямовані на сприйняття й породження зв'язних монологічних і діалогічних текстів в усній і письмовій формах українською мовою, володіти методикою розвитку мовлення учнів у процесі говоріння й підготовки творчих робіт.
ПК 2.9	Здатність орієнтуватися в українському літературному процесі (від давнини до сучасності), спадщині письменників у контексті літератури, історії, культури, використовувати знання мови і здобутків світового письменства для формування національної свідомості, культури учнів, їхньої моралі, ціннісних орієнтацій у сучасному суспільстві.
ПК 12.1	Здатність здійснювати оцінювання й аналіз результатів навчання учнів з української літератури.
ПК 12.2	Здатність забезпечувати самооцінювання та взаємооцінювати результатів навчання з української літератури.
ПК 13.1	Здатність використовувати інновації в навчанні української літератури.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредити ЄКТС / 90 години.

2. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1

Змістовий модуль 1. Техніка мовлення як необхідна передумова словесної дії. Дихання. Голос. Дикція. Мовний апарат. Дикція, її значення у процесі виразного читання. Досконалість орфоєпії як ознака високої культури мовця/читця. Засоби логіко-емоційної виразності читання. Поняття «засоби логіко-емоційної виразності читання». Значення інтонації для логіко-емоційної виразності читання. Місце засобів логіко-емоційної виразності читання в загальній системі виразного читання. Значення засобів логіко-емоційної виразності читання для професійної підготовки вчителя.

Змістовий модуль 2. Основні положення та практичне використання засобів логіко-емоційної виразності читання. Мовні такти та їх значення для процесу читання, мовлення. Паузи. Логічні наголоси. Емоційна функція наголошених слів. Темп мовлення. Позамовні рухові засоби виразності (поза, жести, міміка). Словесна дія і спілкування з слухачами. Членування тексту на мовні такти. Шляхи і способи визначення логічних наголосів у єдності з методикою і темпом.

Модуль 2

Змістовий модуль 3. Особливості читання творів різних жанрів. Підготовка та аналіз твору. Попередній аналіз (літературознавчий та виконавський) і підготовка твору до читання з урахуванням його жанрово-стильової специфіки. Особливості виразного читання прози. Принципи вибору, аналізу, складання партитури та виразного читання прозового тексту. Специфіка виразного читання прозових творів різних жанрів (казки, гуморески, ліричної мініатюри, уривків з оповідань, повістей, романів). Особливості виразного читання поезії. Аналіз і підготовка до виразного читання поетичних текстів. Специфіка складання партитури і виразного читання поетичних творів різних жанрів.

Змістовий модуль 4. Видова специфіка мистецтва. Походження мистецтва. Розвиток театрального мистецтва в Стародавній Греції, Давньому Римі. Театральне мистецтво епохи середньовіччя. Творчість мандрівних акторів. Розвиток і становлення театру в Україні. Шкільна драма. Видатні актори і театральні режисери. Тенденції розвитку сучасного театру. Мистецтво актора і його роль у створенні сценічного образу. Елементи образної мови театру.

Модуль 3

Змістовий номер 5. Історичний розвиток українського професійного театру. Відомі діячі українського театру XIX початку XX ст. Українські драматурги, які внесли значний вклад у розвиток театрального мистецтва XIX ст. Розвиток театрального мистецтва в XX ст. Відомі театральні актори, режисери, сценаристи XX-XXI ст. Театр Леся Курбаса. Становлення і розвиток драматичного театру в Західній Україні. Драматичне мистецтво Прикарпаття. Жестикуляція, міміка, драматична дія, сценічне мовлення - основні елементи образної мови театру. Міміка як основа відтворення художнього образу. Вправи на розвиток міміки. Драматична дія - засіб втілення сценічного образу.

Змістовий номер 6. Основні жанри театрального мистецтва. Сильові та жанрові особливості професійного театру. Джерела виникнення народного театру. Український вертеп. Історія розвитку. Пантоміма і її види. Музично- театральні жанри. Витоки опери, оперети, балету. Мистецтво хореографії.

Модуль 4

Змістовий модуль 7.

Нові театральні жанри XIX-XXI ст. Історія виникнення мюзиклу, театру- кабаре. Історія зародження лялькового театру. Італійський ляльковий театр епохи Середньовіччя. Рукавичні ляльки. Виникнення театру маріонеток. Ляльковий театр Франції ХУІІ-ХІХ ст. Слов'янський народний театр ляльок. Поширення лялькового театру на Україні в ХУІІ-ХІХ ст. Ритуально- обрядовий ляльковий театр. Народний сатиричний ляльковий театр. Ляльковий театр для дітей. Класифікація лялькових театрів за видами ляльок і конструкцією та засобами їх керування.

Змістовий номер 8. Особливості виконання драматичних творів. Різні форми усного виконання драматичних творів. Принципи відбору для виразного читання уривків з драматичних текстів та їх аналіз. Складання партитур уривків із програмових драматичних творів та вдосконалення майстерності. Інсценізація творів. Теоретичні засади і практичні методи інсценізації. Принципи вибору текстів для інсценізації. Читання твору одною особою (перше знайомство) та його літературознавчий аналіз. Режисерська розробка тексту (визначення кількості дійових осіб, створення їхніх «біографій», накреслення основних ліній характеру). Пошук зорового образу твору (час, місце, обставини дії) та стилю інсценізації. Читання твору в особах. Підготовка до вистави.

Підібрати сценарій театралізованої вистави для школярів. Оформити титульний лист сценарію. Створити афішу, запрошення до даної вистави. Підготувати необхідний реквізит для вистави. Описати, за допомогою яких вправ учні вдосконалюють свою виконавську майстерність?

3. Методи навчання

Лекція. Практичне заняття. Бесіда. Дослідницький метод. Метод виявлення реакції читача. Художня інтерпретація. Самостійна робота: домашні завдання.

4. Засоби оцінювання

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- 1) тести;
- 2) есе;

- 3) презентації результатів виконання завдань;
- 4) студентські презентації та виступи.

5. Розподіл балів, які отримують студенти

Таблиця 1. Максимальна вага поточного та підсумкового контролю у балах

Вид контролю	Максимальна вага поточного та підсумкового контролю у балах	Частина підсумкової оцінки у балах	Підсумкова оцінка
Поточний контроль		50	100
Практичні заняття	36		
Самостійна робота (бесіда за запропонованими темами для самостійного опрацювання)	9		
Самостійна робота (напам'ять)	5		
Підсумковий контроль		50	
Екзамен:	50		

Таблиця 2. Розподіл набраних студентом балів під час поточного контролю

Види робіт	Кількість набраних балів			
	незадовільно	задовільно	добре	відмінно
Практичне заняття 1	0,5	1,5	2	3
Практичне заняття 2	0,5	1,5	2	3
Практичне заняття 3	0,5	1,5	2	3
Практичне заняття 4	0,5	1,5	2	3
Практичне заняття 5	0,5	1,5	2	3
Практичне заняття 6	0,5	1,5	2	3
Практичне заняття 7	0,5	1,5	2	3
Практичне заняття 8	0,5	1,5	2	3
Практичне заняття 9	0,5	1,5	2	3
Практичне заняття 10	0,5	1,5	2	3
Максимальна кількість набраних балів	5	15	20	30

Таблиця 3. Розподіл набраних студентом балів під час підсумкового контролю

Види робіт	Кількість набраних балів			
	незадовільно	задовільно	добре	Відмінно
Екзамен: Аспекти оцінювання				
Повнота розкриття теми: аналіз, порівняння і критичне узагальнення,	5	8	10	15

знання історії літературного процесу				
Адекватність наведених прикладів, знання художніх текстів	5	8	10	15
Аргументованість, логічність й послідовність відповіді, адекватне використання термінології науки; переконливість викладу	3	5	8	10
Знання світового контексту, культурного й історичного аспектів	3	5	8	10
Максимальна кількість набраних балів	16	26	36	50

Таблиця 4. Шкала оцінювання поточного та підсумкового контролю

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
39-50	відмінно	зараховано	A (відмінно)
32-38	добре		B (добре)
26-31			C (добре)
21-25			D (задовільно)
14-20	задовільно		E (задовільно)
8-13	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-7	Незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Підсумкова оцінка є сумою балів, набраних за весь курс навчання та під час екзамену (50+50=100) та вираховується за національною шкалою та шкалою ЄКТС.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен,	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю

	курсону роботу, практику		
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
78-89	добре		B (добре)
65-77			C (добре)
58-64	задовільно		D (задовільно)
50-57			E (задовільно)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. Методичне забезпечення

Навчально-методичний комплекс дисципліни.

7. Рекомендована література

Базова література

1. Історія української літератури ХХ ст.: У 2 кн. Кн. 1: Перша половина ХХ ст. : підручник / За ред. В.Г. Дончика. Київ : Либідь, 1998. 464 с.
2. Ковалів Ю. Історія української літератури: кінець ХІХ – початок ХХІ ст. : підручник : у 10 т. Т. 3, 4, 5, 6,7 Київ : ВЦ Академія», 2014–2019.
3. Скорина Л. Література і літературознавство української діаспори : курс лекцій. Черкаси : Брама Україна, 2005. 384 с.

1. Основна література 1. Багмут А. Інтонація як засіб мовної комунікації / А. Багмут, І. Борисюк, Г. Олійник. – Київ : Наукова думка, 1980. – 244 с.
2. Томан Іржі. Мистецтво говорити / Іржі Томан. – Київ : Політвидав України, 1986. – 223 с.
3. Капська А. Й. Виразне читання. Практичні і лабораторні заняття : навчальний посібник / А. Й. Капська. – Київ : Вища школа, 1990. – 175 с.
4. Климова К. Я. Основи культури і техніки мовлення : навчальний посібник / К. Я. Климова. – Київ : Ліра-К, 2006. – 240 с.
5. Олійник Г. А. Виразне читання. Основи теорії : навчальний посібник / Г. А. Олійник. – Київ : Вища школа, 1995. – 207 с.
6. Софронова Л. А. Природа українського театру: простір, час, актор, слово, річ / Л. А. Софронова / Старовинний український театр. – Львів, 2004. – С. 191–297.

Додаткова література

1. Герасимов Ю. О. Деякі зауваги щодо виразного читання громадянської лірики Т. Г. Шевченка (на прикладі поезії «Сон») / Ю. О. Герасимов // Волинь-Житомирщина: історико-філологічний збірник з регіональних проблем. – Житомир, 2010. – № 21. – С. 273–281.

2. Герасимов Ю. Виразне читання медитативної лірики Ліни Костенко (на прикладі програмної поезії «Страшні слова, коли вони мовчать...») / Юрій Герасимов // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна», 2013. – Вип. 41. – С. 17–20. 3.

Герасимов Ю. Інтонація громадянського звучання поезії Василя Стуса «Ярій, душе! Ярій, а не ритай!..» (виразне читання програмного твору) / Юрій Герасимов // Українська мова та література. – 2012. – № 21. – С. 32–36.

4. Герасимов Ю. О. Виразне читання як чинник розвитку художнього сприймання учнів (на прикладі виконавського аналізу уривку «Ранок у лісі» М. Коцюбинського) / Ю. О. Герасимов / Методичний пошук: Викладацько-студентські наукові роботи з питань методики викладання мови і літератури. – Житомир: Вид-во: ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – Випуск дванадцятий. Частина I. – С. 67–80.

5. Герасимов Ю. Особливості виразного читання умовно-асоціативної прози В. Шевчука в 11 класі (на прикладі виконавського аналізу уривка з новели «Панна Сотниківна») / Юрій Герасимов // Волинь-Житомирщина: історико-філологічний збірник з регіональних проблем. – 2010. – № 20. – С. 335–341.

6. Гротовський Єжи. Театр. Ритуал Перформер / Єжи Гротовський. – Львів, 1999. – 186 с.

7. Захарчук З. Ефективні способи опрацювання партитури виразного читання / З. Захарчук, О. Ткачук // Нова педагогічна думка. – 2013. – № 2. – С. 102–107.

8. Маліновська Т. В. Виразне читання у підготовці студентів-філологів / Т. В. Маліновська // Взаємозв'язки української і зарубіжної літератури в шкільному курсі: Метод. посібник для студ. вищих навч. закл. філолог. спец. – Житомир: ЖДПУ, 2002. – С. 108–111.

9. Панченко Т. С. Особливості виразного читання прозових творів (на прикладі казок) / Т. С. Панченко // Молодий вчений. – 2016. – № 3. – С. 546–549.

10. Романюк І. Інтонація як складова емоційної комунікації у діалозі (на матеріалі оповідання І. Нечуя-Левицького «Баба Параска і баба Палажка») / Ілона Романюк // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика», 2008. – Вип. 7. – С. 171–174.

11. Савчук Н. Г. Виразне читання оповідного тексту / Н. Г. Савчук // Українська мова та література. 2010. – № 9–12. – С. 89–95.

12. Сипко Л. М. Відпрацьовувати навички виразного читання постійно і системно / Л. М. Сипко // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. 2010. – № 4. – С. 36. 13. Терешко І. Г. Розвиток самостійного мислення студентів-філологів на заняттях з виразного читання / І. Г. Терешко // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2012. – № 6 (Ч. 1). – С. 74–79.

14. Черниш Н. Методична модель навчання виразного читання поезії / Наталія Черниш // Теоретична і дидактична філологія. – 2014. – Вип. 17. – С. 204–214.